

Economic, Social and Cultural Human Rights
in the context of limited economic resources
ICC 27 Side Event

Panel 1: Experiences with austerity measures and violations in human rights in times of limited economic resources

The side event will address the issue of state obligations in times of limited economic resources. It will address questions related to setting priorities in time of limited resources, but also the issue of mixed human rights obligations, particularly in situations where national policy space is influenced by external actors, either other states or by intergovernmental organizations.

The topic has recently come under the headline of "austerity measures and human rights", a compelling issue within Europe and beyond. Therefore the first Panel will be devoted to an exchange of experiences: The impact of austerity measures in Greece, Spain and Latvia are drastic and will be highlighted in the side event by the respective National Human Rights Institutions. These experiences will be compared with those made in countries that were severely affected by limited economic resources some years ago. We will consider if the right lessons have been drawn from the examples of the Asian Crisis or the structural adjustment policies in Latin America, through input from NHRI representatives from Argentina and Malaysia.

Mr. Juris Jansons, Ombudsman, Ombudsman Office of the Republic of Latvia

Dāmas un kungi!

Nacionālo cilvēktiesību institūciju darbība starptautiskajā vidē pārsvarā tiek attiecināta uz iedzīvotāju pilsoniskām un politiskām tiesībām, sociālās, ekonomiskās un kultūras tiesības un problēmas tajās atstājot tikai un vienīgi nacionāla līmeņa risināšanai. Pēdējos gados ekonomiskās krīzes iespējā nacionālo valdību īstenotie taupības pasākumi ir atstājuši nopietnu ietekmi uz iedzīvotāju pamattiesībām, kas manā ieskatā vairs nav tikai nacionāla mēroga jautājums.

Mūs kopā saista ne tikai dalība starptautiskās organizācijās un sadarbības tīklos, bet arī kopēja vērtību telpa. Līgumā par Eiropas Savienības darbību dalībvalstis ir ietvērušas vēlēšanos nodrošināt labklājības pieaugumu saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtu principiem. Līgumā ietverta apņemšanās, ka, nosakot un īstenojot savu politiku un darbības, ES ņem vērā prasības, kas saistītas ar atbilstīga sociālās aizsardzības līmeņa nodrošināšanu un sociālās atstumtības apkarošanu. Būtiski šo apņemšanos iekļaut ne tikai politikas plānošanas dokumentos un deklarācijās, bet arī īstenot realitātē.

Sociālās tiesības nav absolūtas, tās var tikt ierobežotas. Tomēr, arī ekonomiskās krīzes apstākļos, īstenojot taupības pasākumus, iedzīvotāju sociālās tiesības ir jānodrošina, ievērojot divus pamatprincipus:

- 1) sociālās tiesības ir jānodrošina vismaz minimālā līmenī. Turklāt minimums nedrīkst tikt noteikts tikai formas pēc, tam ir jābūt ekonomiski pamatotam ar noteiktiem aprēķiniem, turklāt tādām, lai iedzīvotāji, saņemot (nopelnot) šo minimumu varētu nodrošināt sev un saviem ģimenes locekļiem cilvēka cienīgus dzīves apstākļus;
- 2) sociālās tiesības ir īstenojamas, ievērojot progresīvās attīstības principu, kas uzliek nacionālajām valdībām pienākumu sociālās tiesības īstenot ar iespējami lielākiem pieejamiem finanšu resursiem.

Uzskatu, ka Latvijā taupības apstākļos, nacionālā valdība neievēroja nevienu no šiem principiem. Ilustrācijai tikai daži skaitļi: Latvijā 2011.gadā nabadzības riskam un sociālajai atstumtībai tika

pakļauti 40% Latvijas iedzīvotāju,¹ tai skaitā 43% bērnu, 33% senioru. Latvijā ir apmēram 860 tūkstoši mājsaimniecību. Mājsaimniecību īpatsvars, kuras naudas trūkuma dēļ nevarēja atļauties segt atsevišķas izmaksas:

- 23,0 % - *samaksāt komunālos maksājumus;*
- 22,4% - *samaksāt par apkuri;*
- 75,3% - *atļauties neparedzētus izdevumus (tai skaitā par veselības aprūpi);*

Būtiski, ka nabadzības riskam tiek pakļauti ne vien ilgstošie bezdarbnieki, bet arī mazāk aizsargātās iedzīvotāju grupas: bērni, personas ar invaliditāti, seniori, kas savā situācijā pašas neko daudz izmainīt nevar un ir atkarīgas no valsts noteiktajiem sociālajiem pabalstiem, pensijām.

Satraucošs ir fakts, ka nabadzības riskam tiek pakļauti arī strādājošie, kas saņem valstī noteikto minimālo algu. Minētais liecina, ka valdība, nosakot minimumu (gan sociālo pabalstu, gan minimālās algas apmērā) nav ievērojusi sociālo tiesību principu un minimums ir noteikts nepietiekams.

Latvijas sasniegumi ekonomisko rādītāju ziņā nav noliedzami, tomēr tie ir sasniegti pilnībā aizmirstot par prioritāti – cilvēktiesības un sociālā drošība. Manuprāt, abām prioritātēm ir jābūt līdzsvarā un ekonomisko izaugsmi un noteiktu ekonomisku mērķu sasniegšanu nedrīkst veidot uz mazāk aizsargāto iedzīvotāju rēķina. Manā ieskatā taupības pasākumi nedrīkst skart tādas nozares kā veselības aprūpe, izglītība un sociālā drošība.

Latvija joprojām citu Eiropas Savienības valstu vidū izceļas ar viszemākajiem rādītājiem procentuāli no IKP gan veselības aprūpes, gan sociālā atbalsta pasākumu ziņā.²

Mana kā ombuda uzdevums sociālo tiesību aizsardzībā ir atkal un atkal vērst nacionālās valdības uzmanību uz sociālo tiesību pamatelementu – radīt tādas dzīves un darba apstākļus iedzīvotājiem, lai tie nodrošinātu ikvienam cilvēka cienīgu dzīvi vismaz minimālā līmenī.

Personas tiesību aizsardzības kontekstā svarīgi apzināties, ka sociāli ekonomisko tiesību jomā indivīdam nav iespējas saņemt nekādas kompensācijas pretēji tam, kā tas ir pilsonisko un politisko tiesību jomā, kur personai savu tiesību aizsardzībai pastāv iespēja vērsties, piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesā. Tādējādi, manuprāt, būtu uzsākama diskusija par starptautiskas, iespējams, reģionālas tiesas izveidi, kurā indivīdam būtu iespējams aizstāvēt savas pamattiesības arī sociālo tiesību aspektā.

¹ Eurostat, pieejams: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_peps03&lang=en;

Latvijas Republikas Centrālās Statistikas Pārvalde, pieejams: www.csb.gov.lv; Nacionālais sociālais ziņojums.

² Eurostat, General government expenditure in 2011 – Focus on the functions ‘social protection’ and ‘health’; pieejams: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-13-009/EN/KS-SF-13-009-EN.PDF